

‘નિયમસાર’ શાસ્ત્ર. મોક્ષનો માર્ગ, એનો અધિકાર. આ વ્યવહારચારિત્રનો અધિકાર ચાલે છે. ૬૦મી ગાથા. પાંચમું મહાવ્રત કોને હોય અને કેમ હોય. એ વાત ચાલે છે. અન્વયાર્થ લીધો છે ને થોડો?

‘નિરપેક્ષ ભાવનાપૂર્વક (અર્થાત્ જે ભાવનામાં પરની અપેક્ષા નથી એવી શુદ્ધ નિરાલંબન ભાવના સહિત)...’ એટલે શું કહ્યું? ભાવના સહિત. આત્મા શુદ્ધ આનંદ નિર્વિકલ્પ પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ આત્માનું છે. એનું આલંબન લઈને અંદર જે એકાગ્રતા પ્રગટી છે, એને અહીંયા નિરાલંબન ભાવના કહેવામાં આવે છે. એટલે કે આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યઘન વસ્તુ છે આનંદનો નાથ. એનો આશ્રય લઈને વીતરાગી શુદ્ધ પરિણતિ પર્યાય પ્રગટે, એને આ પંચમહાવ્રતનો વિકલ્પ છે, એની પણ એને અપેક્ષા નથી. એવી શુદ્ધ પરિણતિ જ્યાં હોય છે. સમજાણું? નિરપેક્ષ. કાલે ઘણી વાત થઈ હતી.

આત્મા વસ્તુ છે, પ્રભુ! સર્વજ્ઞશક્તિવાળું અને અતીન્દ્રિય આનંદવાળું એ તત્ત્વ છે. કેમ કે સર્વજ્ઞ અને અતીન્દ્રિય આનંદ જે પરમેશ્વરને પ્રગટ્યો, એ ક્યાંથી આવ્યો? એ અંતરમાં

છે. વસ્તુના અંતર સ્વરૂપમાં શુદ્ધ અતીન્દ્રિય જ્ઞાન અને શુદ્ધ અતીન્દ્રિય આનંદ, એની એકાગ્રતા. એમાં જેણે સ્વસન્મુખ થઈને ધ્રુવ સ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા, એની એકાગ્રતામાં જે ભાવના થઈ, એને અહીંયા નિરપેક્ષ ભાવના કહેવામાં આવે છે.

એવી અંતરની નિરાલંબન વીતરાગી અવસ્થાની ભૂમિકામાં 'સર્વ પરિગ્રહોનો ત્યાગ...' એક વસ્ત્રનો તાણો પણ જેને ન હોય. તો બીજો પરિગ્રહ તો એને હોય નહિ. એવો 'સર્વ પરિગ્રહોનો ત્યાગ (સર્વપરિગ્રહત્યાગસંબંધી શુભભાવ)...' શુભભાવ વિકલ્પ છે કે સર્વ પરિગ્રહ છોડું. એવા સર્વ પરિગ્રહના ત્યાગસ્વરૂપ 'ચારિત્રભર વહનારને...' નિશ્ચય અને વ્યવહાર ચારિત્ર છે. નીચે અર્થ છે. 'ચારિત્રનો ભાર; ચારિત્રસમૂહ; ચારિત્રની અતિશયતા.' એટલે? સ્વરૂપ આનંદની રમણતાનું ચારિત્ર એ નિશ્ચય ચારિત્ર. અને વ્યવહારમાં પંચમહાવ્રતનો વિકલ્પ, એની સહચર-સાથે હોય છે. એથી એને વ્યવહાર ચારિત્ર કહેવામાં આવે છે. એવો નિશ્ચય અને વ્યવહાર, ચારિત્રની અતિશયતાને વહનાર, ચારિત્રનો ભાર એટલે શુદ્ધતા, વીતરાગી શુદ્ધતા અને પંચમહાવ્રતના વિકલ્પનું સહકારીપણું. બન્નેને ચારિત્રભાર કહેવામાં આવે છે.

મુમુક્ષુ :- બન્નેની સુંદરતા છે.

ઉત્તર :- વ્યવહારથી છે ને બેયની સુંદરતા. નિશ્ચયથી તો આત્માના અવલંબે વીતરાગી આનંદ સહિત, જે ચારિત્ર એટલે આનંદમાં રમવું, એવી દશા પ્રગટી એ નિશ્ચય ચારિત્ર છે. વીતરાગ માર્ગમાં આ છે. એની સાથે વિકલ્પ હોય છે. એ નગ્નમુનિ હોય છે. સાચા સંત હોય એ તો બાહ્યમાં નગ્ન હોય છે. અંતરમાં એને પંચમહાવ્રતનો શુભરાગ, રાગ. છે આસ્રવ. પણ એવો ભાવ અંતર શુદ્ધતા છઠ્ઠા ગુણસ્થાનને યોગ્ય મુનિને આનંદની દશા પ્રગટ થઈ છે. અતીન્દ્રિય આનંદ. પ્રચુર સ્વસંવેદન આનંદની દશા એ સાચું ચારિત્ર છે. અને આ પંચમહાવ્રતના વિકલ્પ એ વ્યવહાર ચારિત્ર આરોપિત ચારિત્ર છે. એ ખરું ચારિત્ર નથી એ તો અચારિત્ર છે. મહાવ્રતના પરિણામ, વિકલ્પ પણ અચારિત્ર છે. પણ આનંદ સ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા, તીર્થકરે સર્વજ્ઞએ કહ્યો, એવો ભગવાનઆત્મા અંતરના આનંદના અવલંબન કરીને સ્થિરતા, શાંતિ, આનંદની જે દશા પ્રગટ થઈ એ નિશ્ચય ચારિત્ર છે. એની સાથે આ પરિગ્રહનો ત્યાગ એ વિકલ્પ છે કે વસ્ત્ર છુટ્યું છે, નગ્ન છું એવી જે વિકલ્પ દશા, એને વ્યવહારચારિત્ર કહે છે. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! વીતરાગનો માર્ગ બહુ ઝીણો. આત્માનો માર્ગ કહો કે વીતરાગનો કહો. વીતરાગનો માર્ગ કાંઈ જુદો નથી.

ભગવાનઆત્મા તદ્દન વીતરાગ સ્વરૂપની મૂર્તિ આત્મા છે. આહાહા..! એમાં પંચમહાવ્રતના વિકલ્પ અને રાગની ગંધ અંદરમાં નથી. એવી એ ચીજ છે. એવી ચીજનું અવલંબન લઈ, જેણે ચારિત્ર અંતરમાં (પ્રગટ્યું છે). પહેલું તો સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ હોય છે. એ પણ સ્વરૂપ ધ્રુવ ચૈતન્ય આનંદ, એનો આશ્રય કરીને સમ્યગ્દર્શન થાય છે. એ સમ્યગ્દર્શનમાં શુદ્ધ પરિણતિ ઓછી છે. પછી સ્વરૂપની વિશેષ અંતર રમણતા પ્રગટ થતાં શુદ્ધની પરિણતિ

ઉગ્ર છે. એને સાચું ચારિત્ર કહે છે. એવા ચારિત્રની ભૂમિકામાં જ્યાં સુધી સર્વજ્ઞ અને વીતરાગ ન હોય એને પંચમહાવ્રતનો વિકલ્પ જે રાગ છે, આસ્રવ છે, પુણ્યઆસ્રવ છે, એવો ભાવ ત્યાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! હજી તો ચારિત્ર કોને કહેવું, સમ્યગ્દર્શન કોને કહેવું એની ખબર ન મળે. અને એને ધર્મ થઈ જાય.. આહાહા...! શું થાય? અનંતકાળનો અજાણ્યો પંથ, અંતરના અનુભવ અને ભાન વિના એ પ્રગટ થાય એવો નથી. એને ‘પાંચમું વ્રત કહ્યું છે.’

‘ટીકા :- અહીં (આ ગાથામાં) પાંચમા વ્રતનું સ્વરૂપ કહેવામાં આવ્યું છે.’ જુઓ! પહેલી જ વાત. ‘સકળ પરિગ્રહના પરિત્યાગસ્વરૂપ...’ ભગવાનઆત્મા અંદર કેવો છે? પ્રભુ! ધ્રુવ સ્વરૂપ નિત્યાનંદ આત્મા. ‘સકળ પરિગ્રહના પરિત્યાગસ્વરૂપ...’ પરિ ઉપસર્ગ છે ને? સમસ્ત પ્રકારે ત્યાગસ્વરૂપ. જેના અંતર સ્વરૂપમાં કોઈ વિકલ્પ નથી અને અંતર સ્વરૂપમાં એક સમયની પર્યાયની પણ પક્કડ નથી. સમજાણું કાંઈ? એક સમયની પર્યાયમાં પક્કડ થાય તો એ પરિગ્રહબુદ્ધિ છે. અહીં તો ભગવાનનો માર્ગ (છે), બાપા! સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ, જેણે કેવળજ્ઞાનમાં ત્રણકાળ, ત્રણલોક જોયા. ભગવાનની વાણી ઇચ્છા વિના નીકળી. એમને ઇચ્છા હોતી નથી. એ વાણીને આગમ કહેવામાં આવે છે. એ આગમમાં આમ સ્વરૂપ છે. આહાહા...!

‘સકળ પરિગ્રહના પરિત્યાગસ્વરૂપ નિજ કારણપરમાત્માના સ્વરૂપમાં...’ જુઓ! ભાષા પણ એવી છે. ‘નિજ કારણપરમાત્માના સ્વરૂપમાં...’ પોતાનું. અનાદિઅનંત નિત્ય પ્રભુ! પોતાનો નિજ કારણપરમાત્મા, જેમાંથી કાર્ય-ધર્મદશા જેને આશ્રયે પ્રગટ થાય એવા નિજ કારણપરમાત્માનું સ્વરૂપ પોતાનું... આહાહા...! એમાં ‘અવસ્થિત...’ મુનિ એમાં અવસ્થિત છે. આહાહા...! નિજ ધ્રુવ ભગવાનઆત્મા નિત્યાનંદ અનાદિઅનંત અવિનાશી જેનો ભાવ-સ્વભાવ, એક સમયની પર્યાયથી રહિત. પુણ્ય-પાપના વિકલ્પથી, રાગથી તો રહિત, પણ એક સમયની પ્રગટ પરિણમનની વર્તમાન વ્યક્ત પર્યાય દશા... આહાહા...! એનાથી પણ રહિત નિજ કારણપરમાત્માનું સ્વરૂપ, પોતાનું સ્વરૂપ, ધ્રુવસ્વરૂપ. એમાં અવસ્થિત. એમાં નિશ્ચયથી આનંદમાં સ્થિર થઈ ગયો છે. આહાહા...! એવા ‘પરમસંયમીઓને-’ એને પરમસંયમી કહેવામાં આવે છે. આહાહા...!

અરે...! ક્યાં લોકો માની બેઠા? ક્યાં વસ્તુનું સ્વરૂપ છે! સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ આગમ દ્વારા આમ ફરમાવે છે. ભગવાન! તારું અંતર સ્વરૂપ તો જેમાં અનંતા અનંતા સિદ્ધોની પર્યાય પ્રગટ થાય, સિદ્ધની પર્યાય એક એવી અનંતી. એવી અનંતી પર્યાયનું ગુણરૂપ, ધ્રુવરૂપ ભગવાનઆત્મા, જેને દષ્ટિમાં લેતા, પૂર્ણાનંદનો સ્વભાવનો આશ્રય લેતા, જેની દશામાં સમ્યગ્દર્શન અને અતીન્દ્રિય આનંદનો સમ્યગ્દર્શન થતાં સ્વાદ આવે, એ પરમ નિજ કારણપરમાત્માના અવલંબનથી થાય છે. કોઈ શરીર, વાણી, મન કે પરમેશ્વર ત્રણલોકના

નાથ હોય, એના અવલંબે પણ આ દશા પ્રગટ થતી નથી. આહાહા..!

સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર તીર્થંકરદેવ હોય, એનું લક્ષ કરવા જાય તો તો રાગ ઉત્પન્ન થાય. કારણ કે એ તો પરદ્રવ્ય છે. પરદ્રવ્યનો આશ્રય કરવા જાય તો શુભરાગ થાય. એને આશ્રયે ધર્મની-સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યક્ચારિત્રની-પર્યાય એને આશ્રયે ઉત્પન્ન ન થાય. તેમ પોતાનો જે દયા, દાન, વ્રતાદિનો વિકલ્પ છે, એને આશ્રયે પણ આ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ન થાય. તેમ એક સમયની પ્રગટ અવસ્થા જ્ઞાનના ઉઘાડની વિકાસરૂપે છે, એને આશ્રયે પણ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ન થાય. 'નિયમસાર' છે ને? 'નિયમસાર' સાચો મોક્ષનો માર્ગ.

એ તો નિજ કારણપરમાત્મા. જેની ખાણમાં અનંતઆનંદ, અનંતજ્ઞાન, અનંતશાંતિ, સ્વચ્છતા, પ્રભુતા, એવા સ્વભાવનો ભંડાર પ્રભુ આત્મા, નિજ પ્રભુ... આહાહા..! એમાં જે અવસ્થિત છે એવા પરમસંયમીઓને, એને પરમસંયમી અને સાધુ કહેવામાં આવે છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- આવા સાધુ હોય છે?

ઉત્તર :- વીતરાગમાર્ગમાં આવા સાધુ હોય છે. અજ્ઞાનમાર્ગમાં બધું કલ્પે ગમે તે રીતે. પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ, જેણે એક સમયમાં ત્રણકાળ, ત્રણલોક જોયા, જાણ્યા એવી જેને સર્વજ્ઞની શક્તિ વ્યક્ત પ્રગટ થઈ ગઈ, અને સાથે અનંતઆનંદ, અનંતદર્શન અને અનંતવીર્ય, એવું પરમાત્માને પ્રગટ થયું. એ બધી દશાઓ ક્યાંથી આવી? શું રાગમાંથી આવી? શરીરમાંથી આવી? પર્યાય એક સમયની વર્તમાન પર્યાયમાંથી આવી? ક્યાંથી આવે? ભાઈ! અંતર વસ્તુ ભગવાનઆત્મા નિત્યાનંદનો નાથ આત્મા પોતે, એમાં અવસ્થિત થાય ત્યારે એમાંથી આવે છે. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! જન્મ-મરણના અંતની વિધિ કઠણ છે. એ તો કહેશે. જ્ઞાનીપુરુષને આ કાંઈ કઠણ નથી એમ કહેશે. અસત્પુરુષોને કઠણ છે. આહાહા..! કહે છે ને? પાછળ કળશમાં આવે છે ને? સત્પુરુષને કાંઈ મહા આશ્ચર્યની વાત નથી. અસત્પુરુષોને આશ્ચર્યની વાત છે. ૮૦મો કળશ આવશે. આહાહા..!

પહેલું તો સમ્યગ્દર્શન જ એને કહેવાય. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા, નવતત્ત્વની શ્રદ્ધા એ સમ્યગ્દર્શન નથી. ભગવાન પૂર્ણાનંદ પ્રભુ! નિજ પ્રભુ શક્તિનું સત્ત્વ, એની પ્રતીત, એનો અનુભવ થઈને એનું જ્ઞાન થઈને પ્રતીત થાય, એ અંતરના આશ્રયથી થાય છે. સમજાણું કાંઈ? આવો. મોઢા આગળ આવો. પુસ્તક આપો પુસ્તક. સમજાણું કાંઈ?

પરમસંયમીઓ... આહાહા..! જેના આત્મામાં અતીન્દ્રિય આનંદ જે ભરેલો છે, એમાંથી એની દશામાં અતીન્દ્રિય આનંદ ઉછળી નીકળ્યો છે. દરિયામાં જેમ મધ્યમાં પાણી ભર્યું છે, એ ભરતી ટાણે કાંઠે આવીને.. ભરતી આવે છે ને? અમારે ગુજરાતી કાઠિયાવાડમાં ભરતી કહે છે. ભરતી આવે છે. એમ ભગવાનઆત્મા, એના ધ્રુવ મધ્ય બિંદુમાં અનંતઆનંદ, અનંતજ્ઞાન અને શાંતિ પડી છે. એમાં એકાગ્ર થવાથી એની વર્તમાન પર્યાયમાં અતીન્દ્રિય

આનંદનો ઉછાળો આવે છે, કહે છે. આહાહા...! અને એમાં શ્રદ્ધા કરવી કે આ અતીન્દ્રિય આનંદની મૂર્તિ આખો આત્મા છે, એને સમ્યગ્દર્શન કહે છે. આહાહા...!

એ ઉપરાંત વિશેષ શુદ્ધતાના દ્રવ્યનો વિશેષ આશ્રય લઈને, વિશેષ અવલંબન લઈને વસ્તુમાં વિશેષ સ્થિર થયો છે. અતીન્દ્રિય આનંદ અને શાંતિની વૃદ્ધિ થઈ ગઈ છે. એને સંયમી અને મુનિ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? એવા ‘પરમસંયમીઓને— પરમ જિનયોગીશ્વરોને—’ પરમ જિનયોગીશ્વર. આહાહા...! જેણે આત્મા અખંડાનંદ પ્રભુ, જિનસ્વરૂપ જ ધ્રુવ આત્મા છે. ‘જિન સોહી હૈ આત્મા, અન્ય સોહિ હૈ કર્મ, યહી વચન સે સમજ લે જિન પ્રવચનકા મર્મ.’ આહાહા...! એવો ભગવાન જિન, પાછા પરમજિન. જેણે રાગને જિત્યો છે, મિથ્યાત્વને તો જિત્યું છે. પછી રાગને જિત્યો છે. અને સમ્યગ્દર્શન-શાંતિ-ચારિત્રની અંતરમાં ઉમળકે, આનંદના ઉમળકે શાંતિનું વેદન કરે છે, કહે છે. આહાહા...! એવા જિનયોગીશ્વર. આટલા વિશેષણ વાપર્યાં. પરમ જિન યોગ અને ઈશ્વર... આહાહા...!

સમક્રિતી પણ જિન છે. સમક્રિતી યોગી પણ છે. પણ પરમ ઈશ્વર હજી સમક્રિતી નથી. આહાહા...! સમ્યગ્દર્શનમાં ચોથા ગુણસ્થાનમાં ભગવાન ધ્રુવ સ્વરૂપ પ્રભુ, એનું એકાગ્રપણું મિથ્યાત્વ અને અનંતાનુબંધીને જિત્યો છે. અને એટલી શાંતિ અને સ્થિરતા સમ્યગ્દર્શનની ભૂમિકામાં પ્રગટ હોય છે. પણ આ તો પરમજિનયોગીશ્વર. વીતરાગતાના ભાવે અસ્થિરતાને સ્વરૂપમાં એકાગ્ર દ્વારા ઈશ્વરપણું પ્રગટ કરીને જિત્યું છે. આહાહા...!

એવા મુનિને ‘સદાય નિશ્ચયવ્યવહારાત્મક સુંદર...’ આ સુંદર છે માટે એને વ્યવહારે સુંદરનો આરોપ આપવામાં આવ્યો. આહાહા...! સદાય નિશ્ચય. અતીન્દ્રિયમાં આત્માના આનંદની ભરતી આવી છે. એવી જે અતીન્દ્રિય આનંદના સ્વરૂપની રમણતા, એને નિશ્ચય ચારિત્ર કહીએ. સાચું ચારિત્ર. અને એની ભૂમિકામાં પંચમહાવ્રતનો વિકલ્પ ઊઠે છે, એ રાગ છે, એને વ્યવહારચારિત્ર કહીએ. ચારિત્ર નથી તેને કહેવું એનું નામ વ્યવહાર છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- બે થઈને એક જ ચારિત્ર કહે છે.

ઉત્તર :- બે થઈને ચારિત્રભર. ચારિત્રભરની વ્યાખ્યા બે થઈને કરી છે. નિશ્ચય અને વ્યવહાર. આ વ્યવહારનો અધિકાર છે ખરો ને? સમજાણું કાંઈ? આહા...! એ માર્ગ સાંભળવો પણ જગતને મુશ્કેલ પડ્યો છે. સમજવો અને કરવો તો ક્યાંય રહી ગયો. આહાહા...! પણ આવું સ્વરૂપ વીતરાગે કહેલું છે અને એ જ વસ્તુની સ્થિતિ છે, કે આત્માનું, ધ્રુવનું અવલંબન લઈ અને જેણે સમ્યગ્દર્શન-આત્માનો અનુભવ પ્રગટ કર્યો છે, એ ઉપરાંત જેણે દ્રવ્યનું, શુદ્ધનું ખૂબ અવલંબન લઈને, આશ્રય લઈને જેણે આનંદ અને શાંતિની વિશેષ સ્થિરતા પ્રગટ કરી છે, એને નિશ્ચય અને વ્યવહારચારિત્ર હોય છે, એમ કહે છે. એને નિશ્ચય સાચું સ્વરૂપમાં રમણતા આનંદ, એ સાચું ચારિત્ર અને એને પંચમહાવ્રતનો વિકલ્પ ઊઠે તે ખોટું

ચારિત્ર, એને વ્યવહારચારિત્ર કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! ગજબ વાત છે. અહીં તો હજી પાંચમહાવ્રતના ઠેકાણા ન મળે, સમકિત વિનાના, હોં! મિથ્યાદષ્ટિ. અરે...! ભગવાન! ક્યાં ભૂલ્યો છો અને ક્યાં ગયો છો? આહાહા...!

અરે...! જન્મ-મરણના આરા. ચોરાશીના અવતારના અવતાર દુઃખ. એના આરા તો સ્વભાવનો આશ્રય લે તો થાય એમ છે. એ સિવાય કોઈ ક્રિયાકાંડથી... સમજાણું કાંઈ? ચાર ગતિના દુઃખો ચાહે તો સ્વર્ગમાં હોય તો પણ દુઃખી છે. આત્માના આનંદની જ્યાં ખબર નથી. અને એકલા દેવોના સુખને ભોગવવાનો વિકલ્પ, એ આકુળતા છે. અંગારાની અગ્નિ સળગે છે. આહાહા...! આ શેઠીયાઓ પૈસાવાળા, ધૂળવાળા કહેવાય. ધૂળના શેઠીયા કહેવાય ને? આ ધૂળના. પાંચ-પચાસ લાખ, કરોડ, બે કરોડ, પાંચ કરોડ. એ બિચારા અંગારામાં સળગે છે. રાગના અંગારામાં સળગી ઉઠ્યા છે એ. સુખી નથી. આહાહા...! સુખ અને આનંદ તો અંતર ભગવાનઆત્માના ઘરમાં પડ્યું છે. એના ઘરમાં જઈને એકાગ્ર થયા વિના આનંદ આવે નહિ. આહાહા...!

કહે છે, કે અહો...! આવો નિશ્ચય-વ્યવહાર. સદાય કહ્યું છે ને? સદાય નિશ્ચય છે અને સાથે વિકલ્પ પણ સદાય છે એમ લીધું. આ વ્યવહાર અધિકાર છે એટલે સાથે લીધો છે. 'સુંદર ચારિત્રભર વહનારાઓને,...' આહાહા...! આનંદ સ્વરૂપનો, અતીન્દ્રિય આનંદનો ઉગ્ર સ્વાદ છે, એ સાચું નિશ્ચયચારિત્ર છે. એમાં વિકલ્પ ઉઠ્યો એ વ્યવહારચારિત્ર. બેને અહીં સુંદર ચારિત્રભર કીધું છે. આ નિશ્ચયસુંદર છે, ઓલું વ્યવહારસુંદર છે. પણ આ નિશ્ચય જેને હોય એને. આત્માનું સમ્યક્દર્શન પણ નથી અને ચારિત્રની રમણતાનો આનંદ નથી. એવા જીવને તો પંચમહાવ્રતના વિકલ્પ વ્યવહારે પણ કહેવામાં આવતા નથી. વ્યવહારે પણ એને ચારિત્ર નથી. આહાહા...!

'વહનારાઓને...' પાછું જોયું? એટલો પુરુષાર્થ છે ને? નિશ્ચયમાં પુરુષાર્થ છે અને વ્યવહારમાં એટલો ... એને વહનારો કહ્યો. શુદ્ધ પરિણતિને વહે છે અને શુભભાવને પણ ત્યાં વહે છે. એટલો પ્રયત્ન છે ને? અશુભ નથી થતો એટલો. 'બાહ્ય-અભ્યંતર ચોવીશ પ્રકારના પરિગ્રહનો પરિત્યાગ જ...' એવા મુનિને બાહ્ય પરિગ્રહ વસ્ત્ર, પાત્ર, સ્ત્રી, કુટુંબ સર્વનો છૂટી ગયો છે. અભ્યંતર ત્રણ કષાયનો ભાવ છૂટી ગયો છે. એવા 'પરંપરાએ પંચમગતિના હેતુભૂત એવું પાંચમું વ્રત છે.' મૂળ તો પાંચમા વ્રતને પરંપરા હેતુભૂત કહે છે. કેમ કે વિકલ્પ છે. નિશ્ચયથી તો શુદ્ધપરિણતિ તે જ મોક્ષનું કારણ છે. પણ એની સાથે આવો વિકલ્પ છે એને પરંપરા એટલે હવે પછી.. વ્યવહારે એમ એનો અર્થ. એનો ત્યાગ થઈને થશે. સાક્ષાત્ તો શુદ્ધપરિણતિ છે એ મોક્ષનું કારણ છે. આહાહા...! શું કહે છે? વાત સમજવી કઠણ.

ભગવાનઆત્મા આનંદનો નાથ પ્રભુ છે. અતીન્દ્રિય આનંદની ખાણ છે. એ ખાણમાંથી

જેણે અતીન્દ્રિય આનંદ અંદરમાં એકાગ્ર થઈને કાઢ્યો, એને સ્વાવલંબી સમકિતી, સ્વાવલંબી જ્ઞાની અને સ્વાવલંબી ચારિત્રવંત કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! એને પંચમહાવ્રત અથવા અઠ્યાવીસ મૂળગુણ મુનિઓના અઠ્યાવીસ વિકલ્પ છે. એ શુભરાગ છે, એ વ્યવહાર છે. પાંચમું વ્રત.

‘પરંપરાએ પંચમગતિના...’ હેતુ નિમિત્ત છે. નીચે એનો ખુલાસો કરવો પડ્યો. ખરેખર તો આટલું જ છે. કે ઓલું છે. અત્યારે તો સાક્ષાત્ તો શુદ્ધ પરિણતિ છે. પણ શુભને છોડશે એટલે પરંપરા એટલે વ્યવહાર કીધો. સાક્ષાત્ એ નિશ્ચય, પરંપરા એ વ્યવહાર. સાક્ષાત્ તો આત્મા શુદ્ધ અતીન્દ્રિય આનંદની રમણતામાં રમે છે, એ મુક્તિનું કારણ છે. એના રાગને પરંપરા, અત્યારે નહિ, સાક્ષાત્ નથી એટલે પરંપરા એટલે વ્યવહાર. વ્યવહારનો અર્થ એ થયો. અરે...! આમાં આગ્રહ શેના? ભાઈ! તારા ઘરમાં જવાની વાતમાં એમાં વાદવિવાદ શા? આમાં વાદવિવાદ નથી. આહાહા...! જન્મ-મરણના આરા લાવવા છે, બાપા! ચોરાશીના અવતારમાં રખડી દુઃખી છે. ક્યાંય સુખ નથી. એ પુણ્યભાવ કરે છે ને? એ દુઃખ છે. આહાહા...! ખરેખર એ પંચમહાવ્રતનો વિકલ્પ પણ દુઃખ છે. પણ આનંદસ્વરૂપ એવા ભગવાનનું અવલંબન લઈને જેણે અતીન્દ્રિય આનંદની શાંતિ, ચારિત્ર પ્રગટ કર્યું છે, એથી એ વિકલ્પ, છે દુઃખ પણ સાક્ષાત્ મોક્ષનું સુખરૂપ કારણ તો શુદ્ધપરિણતિ. ઓલા દુઃખનો અભાવ કરશે એટલે પરંપરા એને મુક્તિનું કારણ કહ્યું છે. વ્યવહારે એમ છે. વાત એમ છે. આહાહા...!

નીચે નોટમાં તગડો. અમારા પંડિતજીએ ખુલાસો કર્યો છે. ‘શુભોપયોગરૂપ વ્યવહારવ્રત...’ આ ખુલાસો કર્યો છે. કોણ પંડિત? અમારા પંડિત છે. મોટા પંડિત છે. ઘણાં શાંત છે. સંસ્કૃત, વ્યાકરણ બધામાં પૂર્ણ છે. એણે નીચે ખુલાસો કર્યો છે. ‘શુભોપયોગરૂપ વ્યવહારવ્રત...’ શું કહે છે? શુદ્ધ સ્વરૂપ આત્માની પરિણતિ એવી ભૂમિકામાં જે શુભરાગ, મહાવ્રતનો ઉપયોગ હોય, એવો ‘શુભોપયોગરૂપ વ્યવહારવ્રત શુદ્ધોપયોગનો હેતુ છે...’ એ શુદ્ધોપયોગ એટલે અંદર વીતરાગી દશા. એમાં શુભરાગ નિમિત્ત છે. વ્યવહારે હેતુ કહ્યો છે. ખરેખર તો વ્યવહારવ્રત છે એ તો રાગ છે. શુદ્ધઉપયોગ છે એ તો વીતરાગતા છે. આહાહા...! ગજબ વાત છે! એ વીતરાગતાનો હેતુ રાગ એ તો ઉપચારથી કથન છે. આહાહા...! મહાવ્રત છે એ વિકલ્પ છે, રાગ છે, આસ્રવ છે. એને શુદ્ધઉપયોગ જે આત્માનો, આત્માને આશ્રયે થાય વીતરાગતા, એનો એને હેતુ કહેવો એ તો વ્યવહારથી છે. સમજાણું કાંઈ?

‘શુદ્ધોપયોગ મોક્ષનો હેતુ છે...’ અને આત્મામાં મહાવ્રતના વિકલ્પ શુભથી રહિત અંતરના આનંદસ્વરૂપનો ઉપયોગ જે વીતરાગી પરિણામ શુદ્ધોપયોગ, એ સાક્ષાત્ મોક્ષનું કારણ છે. ‘એમ ગણીને અહીં ઉપચારથી વ્યવહારવ્રતને મોક્ષનો પરંપરાહેતુ કહેલ છે.’ ઉપચારથી કહો કે વ્યવહારથી. વ્યવહારથી વ્યવહારવ્રતને મોક્ષનો પરંપરા હેતુ કહેલ છે. સમજાય છે કાંઈ? શાસ્ત્રના અર્થ કરવામાં પણ ઝઘડા. ‘ખરેખર તો શુભોપયોગી મુનિને...’ છઠ્ઠે ગુણસ્થાને સાચા

મુનિ, સંત, એને શુભોપયોગ પંચમહાવ્રતનો રાગ જ્યારે વર્તે છે. ‘મુનિયોગ્ય શુદ્ધપરિણતિ જ...’ એને તો મુનિને યોગ્ય... સમક્રિતીને યોગ્ય શુદ્ધ પરિણતિ જઘન્ય થોડી છે. પંચમ ગુણસ્થાનમાં શુદ્ધ પરિણતિ એનાથી વિશેષ છે. છઠ્ઠે ગુણસ્થાને એનાથી વિશેષ છે. વસ્તુ ભગવાન પૂર્ણાનંદ પ્રભુનો ચારિત્રવંતે ઉગ્ર આશ્રય લીધો છે. એથી એની શુદ્ધ પરિણતિ વિશેષ ઉગ્ર છે. એ ‘(શુદ્ધાત્મદ્રવ્યને અવલંબતી હોવાથી)...’ કોણ? શુદ્ધ પરિણતિ. શુદ્ધ પરિણતિ એટલે? અશુભરાગ એ પાપ રાગ, શુભરાગ એ પુણ્યરાગ. બન્નેથી રહિત સ્વભાવનો આશ્રય થઈને જે શુદ્ધ વીતરાગી પરિણતિ પ્રગટે, એને અહીંયા શુદ્ધ પરિણતિ, શુદ્ધ પર્યાય કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! ‘શાંતિભાઈ’! લ્યો આવું છે આ.

મુમુક્ષુ :- હવામાં ઉડવાની વાત છે.

ઉત્તર :- બાપુ! માર્ગ તો તારો અંતરમાં છે. બહારમાં છે નહિ. આહાહા...!

અહીં તો કહે છે, મુનિને યોગ્ય જે શુદ્ધ દશા. એનો અર્થ? સમક્રિતીને યોગ્ય જે શુદ્ધ શ્રદ્ધા, જ્ઞાન અને શાંતિ જે પ્રગટી છે, એ સમક્રિતીને યોગ્ય છે. જેને સાચા શ્રાવક કહીએ. આ વાડાના છે એની વાત નથી આ.

મુમુક્ષુ :- વાડામાં છે એ તો વાડામાં જ રહ્યા.

ઉત્તર :- વાડામાં તો બકરા હોય. આહાહા...!

આ તો આત્મા અંતર ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે, ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવે ઇન્દ્રો અને ગણધરની સમક્ષમાં દિવ્યધ્વનિ દ્વારા ભગવાને જે આત્મા વર્ણવ્યો, એ આત્મા અંદરમાં પૂર્ણ શુદ્ધ અને પૂર્ણ સ્વભાવનો ભંડાર છે. સમક્રિતીને એને યોગ્ય એની શુદ્ધ દશા હોય છે. પાંચમાને એને યોગ્ય એની શુદ્ધ દશા વિશેષ હોય છે. મુનિને એને યોગ્ય શુદ્ધ દશા વિશેષ હોય છે. કારણ કે એણે દ્રવ્યનો વિશેષ આશ્રય અને અવલંબન લીધું છે. જેટલું વિશેષ અવલંબન તેટલી ઉગ્ર અને ઊંચી દશા. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? આહાહા...!

‘વિશેષ શુદ્ધિરૂપ શુદ્ધોપયોગનો હેતુ થાય છે...’ લ્યો. શું કહે છે? છઠ્ઠે ગુણસ્થાને જે વસ્તુ આત્મા એને અવલંબે પ્રગટેલી શુદ્ધ પરિણતિ, એ સાતમા ગુણસ્થાનનો જે શુદ્ધોપયોગ, એનું એ શુદ્ધ પરિણતિ કારણ થાય છે.

મુમુક્ષુ :- આપ તો એની પણ ના પાડો છો.

ઉત્તર :- આ તો અત્યારે વ્યવહાર સિદ્ધ કરવો છે ને? પર્યાયનો દાતા આત્મા નથી એ વાત વળી એક કોર રહી અહીં તો.. અરે...! ભગવાનનો માર્ગ, બાપા! ત્રણકાળ, ત્રણલોકમાં પરમેશ્વરે કહ્યું એ સિવાય ક્યાંય છે નહિ. કોઈ માર્ગમાં આ માર્ગ છે નહિ. પણ એના માર્ગની રીત જાણવી. અનંતકાળે એણે જાણી નથી. અનંતકાળે એણે દરકાર જ કરી નથી. એમ ને એમ બહારમાં ને બહારમાં બાહ્યદષ્ટિએ ધર્મ માની બહિરાત્મબુદ્ધિએ, એમાં ગાળી અને અનંતસંસાર ગાળ્યો છે એણે, ભાઈ! આહાહા...!

કહે છે, કે મુનિ જે સાચા આત્મદર્શી, આત્મજ્ઞાની, આત્મધ્યાની, શુદ્ધપરિણતિવાળા, એને જે મહાવ્રતના શુભપરિણામ વર્તે છે, એને મોક્ષનો હેતુ કહ્યો, એનો અર્થ એ છે કે, એને જે શુદ્ધ પરિણતિ વર્તે છે એ શુદ્ધોપયોગનું કારણ છે. અને શુદ્ધોપયોગ મોક્ષનું કારણ છે. એમ લેવું છે ને અહીં? આહાહા...! 'શુદ્ધોપયોગનો હેતુ થાય છે અને તે શુદ્ધોપયોગ મોક્ષનો હેતુ થાય છે.' એમ લીધું. જરી શાંતિથી સમજવા જેવી વાત છે આ. આ કાંઈ વાર્તા-કથા નથી. એક રાજા હતો અને રાણી હતી. માર ગપ્પા અને ઓલો સાંભળીને ખુશી થાય. ઓહોહો...! શું મહારાજે આજે વાત કરી! કાલે રાવણને રામ મારશે હોં! હવે.

અમારા 'બોટાદ'માં એમ થતું. 'બોટાદ'માં (સંવત) ૧૯૭૦માં દીક્ષા લીધીને? ૧૯૭૦માં દીક્ષા લીધી. ૫૮ વર્ષ થયા. ત્યારે આ 'રતનજી ભાવસાર' હતા. ભાઈ ઓળખે છે. 'રતનજી' પહેલા ત્યાં હતા ને? એ હોંકારો દેતા. ૧૯૭૦ના અષાઢ સુદ પૂનમની વાત છે. દીક્ષા થઈ, કંઠ સારો હતો. બહુ મીઠો. પછી ત્યાં ઢાળ.. શું કહેવાય? ઢાળ-ઢાળ. કાંઈ શબ્દ છે. ભૂલી ગયા. એ... જુદો અને ઢાળ. .. જુદો એ નીચે વાંચતા. એટલે 'રતનશીભાઈ' માથે આવ્યા. મને કહે, મહારાજ! આપ આવો ને. અરે...! 'રતનશીભાઈ'! આ તો હું તો એને વિકથા માનું છું. પૂનમથી શરૂ થાય એ ભાદરવા સુદ પાંચમ સુધી, બસ એટલું. એકલો ઢાળ અને ઓલું ... ઢાળ વાંચે એમાં શ્રીકૃષ્ણની વાત, રામરાસમાં રામની વાત. બે જુદી વાત છે. એટલે અમારા નીચે 'મૂળચંદ્રજી' હતા, 'માણેકચંદ્રજી' હતા. ૧૯૭૦નું પહેલું ચોમાસું હતું ને? 'માણેકચંદ્રજી' હતા અને 'કાનજી ભાવસાર' હતા. ભાવસાર નહોતા પણ એ દીક્ષા... એ બે જણ એ હતા અને ચાર અમે હતા. પછી નીચે અમારે 'મૂળચંદ્રજી'.... 'રતનશી ભાવસાર' આવ્યા હોં. હું તો ઉપર બેસતો. .. નીચે બેઠા. જ્યાં જરી કીધું... એય...! 'રતનશીભાઈ'! આ તો બધી વિકથાઓ છે. ત્યારે કહે, તમારા ગુરુ વાંચે છે ને? તો ગુરુ વાંચે તો પણ વિકથા છે. મારી સામે તો બહુ બોલી શકે નહિ. આ અમારા ગુરુ 'મૂળચંદ્રજી' વાંચતા. 'હિરાજી' મહારાજ પહેલા વાંચતા, પછી બંધ કરી દીધું. પછી 'મૂળચંદ્રજી' વાંચતા. ગમે તે વાંચે. આ લોકરંજન અને માણસ ભેગા કરવાની કથા છે. એમાં ધર્મ શું થાય અને કેમ થાય એની વાતું એમાં ક્યાં છે? અષાઢ સુદ પૂનમ, ૧૯૭૦ની સાલની વાત છે. કેટલા વર્ષ થયા? ૧૯૭૦માં દીક્ષા લીધી. ૫૭ વર્ષ. નહિ. આ ધર્મની વાત મૂકીને આવી બધી લોકોને રંજન કરવાની? હવે આ તો વાત ત્યાં ક્યાં હતી? આહાહા...!

કહે છે, અહીંયા જે પાંચમા મહાવ્રતના રાગને મોક્ષનો પરંપરા હેતુ કહ્યો, એનું કારણ એમ છે કે મુનિને મુનિ યોગ્ય છટ્ટે ગુણસ્થાને જે શુદ્ધ પરિણતિ ત્રણ કષાયના અભાવની વીતરાગ દશા પ્રગટ થઈ હોય છે. એ શુદ્ધ પરિણતિ પછીના સાતમા ગુણસ્થાનના શુદ્ધોપયોગને શુદ્ધ પરિણતિ કારણ કહેવામાં આવે છે. એ કારણ એને ખરું છે અને એ શુદ્ધોપયોગ મુક્તિનું કારણ છે. છતાં 'આ રીતે આ શુદ્ધ પરિણતિમાં રહેલા મોક્ષના પરંપરાહેતુપણાનો આરોપ...'

શું કહે છે? ઓલી શુદ્ધ પરિણતિ. છઠ્ઠે ગુણસ્થાને શુદ્ધ વીતરાગ દશા છે, એ શુદ્ધોપયોગનું કારણ છે. સાતમાનો શુદ્ધોપયોગ મુનિને, અને એ શુદ્ધોપયોગ કેવળ મોક્ષનું કારણ છે.

એમ અહીંયા 'શુદ્ધપરિણતિમાં રહેલા મોક્ષના પરંપરાહેતુપણનો આરોપ...' શુદ્ધ પરિણતિ પરંપરાએ મોક્ષનું કારણ છે, ભાઈ! સાક્ષાત મોક્ષનું કારણ શુદ્ધોપયોગ. અહીં છે એ પ્રમાણે વાતને સિદ્ધ કરી છે. સમજાણું કાંઈ? જે વાત જેમ હોય એમ સિદ્ધ થાય ને? કહો, સમજાણું કાંઈ? આત્મામાં શુદ્ધોપયોગ, પુણ્ય અને પાપના અશુદ્ધઉપયોગથી રહિત આત્માના આનંદનો શુદ્ધોપયોગ, નિર્મળાનંદ વીતરાગ ઉપયોગ તે મુક્તિનું કારણ છે. હવે એ શુદ્ધોપયોગનું કારણ.. એ શુદ્ધોપયોગ સાતમે ગુણસ્થાને હોય. અંશે નીચે હોય એની અહીં વાત નથી લેવી. એ શુદ્ધોપયોગનું કારણ છઠ્ઠી ભૂમિકામાં જેને શુદ્ધ પરિણતિ જે છે, વીતરાગી દશા, એ શુદ્ધોપયોગનો હેતુ છે. અને શુદ્ધ પરિણતિ પરંપરાએ મોક્ષનું કારણ છે. સીધું (કારણ) તો શુદ્ધોપયોગ છે. સમજાણું કાંઈ? એ શુદ્ધ પરિણતિ પરંપરાએ મોક્ષના કારણનો આરોપ શુભઉપયોગમાં વ્યવહારે આપ્યો છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- જરાક લાંબુ છે.

ઉત્તર :- લાંબુ છે. છે તો લાંબુ. વાત સાચી પણ એને સમજવું પડશે ને? આહાહા..! આવા કાળમાં નહિ સમજે, બાપા! આ મનુષ્યદેહ ચાલ્યો જશે, ભાઈ! આ તો હાડકા છે, માટી છે. એની મુદતે રહેશે. મુદત પૂરી થઈને ચાલ્યો જશે. તારે કરવાનું એ જો ન કર્યું. આ ઇયળના અવતાર અને માણસના અવતારમાં ફેર શું? આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

કહે છે, કે અહીંયા પરંપરાએ પંચમગતિનો હેતુ પાંચમા મહાવ્રતના વિકલ્પને શુભરાગને કહ્યો, એનો આ આશય સમજવો કે આત્મામાં વસ્તુને આશ્રયે મુનિને યોગ્ય જે શુદ્ધ દશા, વીતરાગી પરિણતિ-પર્યાય પ્રગટી છે તે શુદ્ધોપયોગ પછીનો એનું એ કારણ છે. અને શુદ્ધોપયોગ મોક્ષનું કારણ છે. તો ખરેખર તો શુદ્ધ પરિણતિ જ મોક્ષનું પરંપરા કારણ છે. પણ... એ નિશ્ચય થયો. નિશ્ચય પરંપરા કારણ. સમજાણું ભાઈ? ઓલો રાગ વ્યવહાર છે. આનો શુદ્ધ પરિણતિનો આરોપ ત્યાં નાખ્યો. નિશ્ચયથી પરંપરા હેતુ આ છે. એનો હેતુ અહીં નાખ્યો કે આ પરંપરા મોક્ષનું કારણ છે, એ વ્યવહારથી કહેવામાં આવ્યું છે. કહો, સમજાય છે કાંઈ? ભારે વાતું, ભાઈ! આ. આવી સમજણ કરવી, શ્રદ્ધા કરવી.. આ કાંઈ... આહાહા..! ઓલું તો ચાલો પાળો દયા, પાળો વ્રત અને કરો અપવાસ અને બે-પાંચ લાખ ખર્ચને જાત્રા કરી નાખો. ધર્મ થઈ જશે. ધૂળમાં પણ ધર્મ નથી, સાંભળને. જાત્રા લાખ કાઢ તો પણ ત્યાં ક્યાં ધર્મ હતો? એ તો શુભરાગ છે. મહાવ્રત અને તપ કરવામાં રાગ મંદ પાડે તો શુભરાગ છે. ત્યાં ધર્મ-બર્મ નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

એક જણનો કાગળ આવ્યો છે. કાલે કો'કનો કાગળ આવ્યો છે. આ તમારે શું કહેવાય પરબિડીયું? અંતરદેશી. મહારાજ! તમે આ બધા મંદિરો કરાવો છો, એ કરતાં ઢુંઢીયાને આત્મા

તરફ વાળો ને. પ્રતિમા એ તો શુભરાગ છે. એવું બિચારા ઘણાં લખે. કોણ કહે છે? અહીં મંદિરનું કોઈએ કહ્યું નથી. એ તો એની મેળે લોકો કરે છે. અમે કહીએ કે એમાં શુભભાવ છે, પુણ્ય છે. ધર્મ નહિ.

મુમુક્ષુ :- કેમ લોકો કરે છે? આપ કહો છો કે આપે ઉપદેશ કર્યો નથી અને લોકો કરે છે હવે એનું શું કરવું?

ઉત્તર :- ઉપદેશ કર્યો નથી એમ નથી. આ તો કીધું નથી કે તું આ કરજે. એમ. ઉપદેશમાં તો બધી વાત આવે. એય..! અને તે પણ જ્યાં નથી ત્યાં લોકો કરે છે. જ્યાં આગળ સાધન નથી ત્યાં કરે છે. સમજાણું? એક વિશેષ આંખમાં આવે એવું જરી આ 'ફતેહપુર'નું થશે એવું લાગે છે. કીધું આપણે તે દિ' પણ થયું હતું. જે થાય એ તો થાય. કારણ કે ગામ નાનું ને ... જરા લોકોને થાય. પણ ઉપ ઘર ને સમવસરણ એ કરે. આપણે તો કાંઈ કોઈ દિ' કહ્યું નથી. માર્ગ આવો છે અને એમાં આવું હોય, બસ એટલી વાત. અને અત્યારે તો જુઓને આ 'જયપુર'માં તો એકલું શિક્ષણનું જ કર્યું. એકલું શિક્ષણ ભાઈ! બાપા! શિક્ષણમાં બે-અઢી લાખ ખર્ચ્યાં. વીસ દિવસ. બે હજાર માણસ બહારથી આવ્યું હતું. બે કલાક વ્યાખ્યાન અને બે કલાક શિક્ષા. તત્ત્વનો ઉપદેશ. બસ્સો તો અધ્યાપકો આવ્યા હતા. પાઠશાળામાં ભણાવનાર. વીસ દિવસ થયા ને ત્યાં? જેઠ સુદ ૧૧. અંદર સમજાવવા માટે એવો શુભભાવ હોય છે. છે તો શુભભાવ, કીધું, ભાઈ!

જ્યાં જરૂર નથી ત્યાં મંદિરો કરવા, જરૂર નથી ત્યાં માનસ્તંભ કરવા, પૈસા નાખવા, બાપુ! એ કાંઈ ઠીક કહેવાય નહિ. એ તો આપણે ભેગુ આમ કહીએ. આ લોકો જ્યાં જરૂર છે ત્યાં નાખે છે. અને આ ઓલા શું કહેવાય? આહાર ને નહિ? પપોરા. કેટલા મંદિરો. દિગંબર ઘર એક પણ નહિ. ત્રણ તો માનસ્તંભ. ચોથો કરે છે. લોકોને પૈસા થયા હોય લોકોને એમ થાય કે ઓ..હો..! ફલાણા શેઠનું મંદિર. માન છે. માન માટે (કરે છે). જ્યાં દેવદર્શનાદિ ન હોય ત્યાં હોય છે. પણ આ તો ૫૦-૫૦ મંદિરો અને ચાર-ચાર મોટા ઢગલા આહાહા..! દુનિયા રવેડે ચડી તે ક્યાં ચડી!

અહીં તો કહે છે, મુનિ જેવા સાચા સંતને પણ જે મહાવ્રતનો શુભઉપયોગ આવે છે એ પણ રાગ છે, એ પણ બંધનું કારણ છે. પણ આવ્યા વિના રહેતો નથી. સ્વરૂપના અનુભવની દશામાં ચારિત્ર નિર્મળ વીતરાગ દશા પ્રગટી હોય છતાં હોય છે. એ શુભોપયોગને મોક્ષનું કારણ કહ્યું, એનો હેતુ આ, કે મુનિયોગ્ય સાચી શુદ્ધ વીતરાગ દશા પ્રગટી હોય છે, એ શુદ્ધોપયોગનો હેતુ અને શુદ્ધોપયોગ મોક્ષનું કારણ છે. એ નિશ્ચય ખરેખર કારણ છે. આ વ્યવહાર કારણ છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? સ્વઆશ્રય શુદ્ધ પરિણતિ, સ્વઆશ્રય શુદ્ધોપયોગ, સ્વઆશ્રય મુક્તિ. એમ. એ અપેક્ષાએ નિશ્ચય કહ્યું. અને આ તો પર આશ્રયે રાગ. સમજાણું કાંઈ? આવો માર્ગ છે, બાપા! આમાં વાદવિવાદને કાંઈ અવસર પણ નથી. એવી ચીજ છે.

ભગવાને કાંઈ કરી નથી. ભગવાને તો પોતાનું સર્વજ્ઞપણું પ્રગટ કર્યું ત્યારે વાણી દ્વારા આવ્યું કે માર્ગ આ છે, બાપા! ભગવાન એ કોઈના કર્તા નથી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? લ્યો.

‘આ રીતે આ શુદ્ધપરિણતિમાં રહેલા મોક્ષના પરંપરાહેતુપણાનો આરોપ તેની સાથે રહેલા શુભોપયોગમાં કરીને વ્યવહારવ્રતને મોક્ષ પરંપરાહેતુ કહેવામાં આવે છે. જ્યાં શુદ્ધપરિણતિ જ ન હોય...’ પણ જ્યાં હજી સમ્યગ્દર્શનના ઠેકાણાં ન મળે, એ પુણ્ય અને વિકલ્પથી ધર્મ માને, મહાવ્રતના પરિણામને ચારિત્ર માને એ તો મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? વાત આવી છે, બાપુ! વીતરાગના ઘરનું સત્ય તો આવું છે. આહાહા...! ઇન્દ્રો, સુધર્મ દેવલોકના ઇન્દ્રો, ઇશાન ઇન્દ્રો જે સ્વીકારે છે, બાપુ! આ કાંઈ કોઈ બે-ચાર-પચ્ચીસ-પચાસ માણસની કલ્પનાની વાત નથી. આ તો અનંત તીર્થકરો, અનંત ઇન્દ્રોએ કબુલ્યું, અનંત ગણધરોએ અનુભવ્યું, અનંત તીર્થકરોએ આ જ કહ્યું છે. સમજાણું કાંઈ?

જ્યાં શુદ્ધ શ્રદ્ધા-જ્ઞાન અને સ્વદ્રવ્યનું ભાન જ નથી. ‘શુદ્ધ પરિણતિ જ ન હોય ત્યાં વર્તતા શુભોપયોગમાં મોક્ષના પરંપરાહેતુપણાનો આરોપ પણ કરી શકાતો નથી...’ બરાબર છે? ‘કેમ કે જ્યાં મોક્ષનો યથાર્થ પરંપરાહેતુ...’ ઓલો શુદ્ધ પરિણતિ. શુદ્ધ પરિણતિ યથાર્થ પરંપરા હેતુ છે. એ તો છે નહિ. ‘જ્યાં મોક્ષનો યથાર્થ પરંપરાહેતુ પ્રગટ્યો જ નથી— વિદ્યમાન જ નથી ત્યાં શુભોપયોગમાં આરોપ કોનો કરવો?’ કહો, સમજાણું કાંઈ? જરી લાંબી વાત છે, પણ હવે એને સમજવી તો પડશે કે નહિ? આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- સ્પષ્ટ છે.

ઉત્તર :- સ્પષ્ટ થયું? આ સ્પષ્ટ જ છે. આહાહા...!

સર્વજ્ઞ ભગવાન ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા સીમંધર પ્રભુ મહાવિદેહમાં બિરાજે છે. એ જ વાત પ્રભુ કહે છે. સાક્ષાત બિરાજે છે. તીર્થકર, કેવળી વિદ્યમાન ગણધરો, ઇન્દ્રો જાય છે. એ જ વાત આ છે. સમજાણું કાંઈ?

‘એવી રીતે (શ્રીમદ્ભગવત્કુંડકુંદાચાર્યદેવપ્રણીત) શ્રી સમયસારમાં (૨૦૮મી ગાથા દ્વારા) કહ્યું છે કે :-’ લ્યો. આધાર આપે છે. ઓલી કોર છે ને?

મજ્ઞં પરિગ્ગહો જદિ તદો અહમજીવદં તુ ગચ્છેજ્જ।

ણાદેવ અહં જમ્હા તમ્હા ણ પરિગ્ગહો મજ્ઞા।।।

ધર્માત્મા, મુનિ એમ વિચારે છે કે, ‘જો પરદ્રવ્ય-પરિગ્રહ મારો હોય...’ એ વિકલ્પથી માંડીને. અહીં વળી પર્યાય પરદ્રવ્ય એમ નહિ, એ રાખો એકકોર. શુભરાગ મહાવ્રતનો વિકલ્પ છે એ પણ અચેતન છે. રાગ અચેતન છે. એ આત્માનું સ્વરૂપ નથી. આહાહા...! રાગ છે ને? વિકલ્પ છે એ અચેતન છે. અચેતન એટલે એમાં ચૈતન્ય જ્ઞાનના આનંદનો અંશ નથી. ચૈતન્યના કિરાણનો અંશ નથી. તો કહે છે, કે પરદ્રવ્ય જો મારો હોય, અચેતન રાગ

મારો હોય 'તો હું અજીવપણાને પામું.' આહાહા...! ભગવાનઆત્મા તો જ્ઞાનાનંદની મૂર્તિ પ્રભુ છે. સચેત સચેત. એકલો જ્ઞાન આનંદનો-ચેતનનો પિંડલો છે. એ ચીજમાં આ રાગનો, વસ્ત્રાદિનો તો એકકોર રાખો, મહાવ્રતનો વિકલ્પ એ ખરેખર અચેતન છે. રાગ છે માટે. કેમ કે રાગ પોતે પોતાને જાણતો નથી, રાગ બીજા દ્વારા જણાય છે, માટે તે રાગ અચેતન છે. એ રાગને મારો માનું તો હું અજીવ થઈ જાવ, એમ કહે છે. આહાહા...!

'જો પરદ્રવ્ય-પરિગ્રહ મારો હોય તો હું અજીવપણાને પામું. હું તો જ્ઞાતા જ છું...'

એ અચેતન વિકલ્પ એ મારો નહિ. આહાહા...! એ તો સમ્યગ્દર્શન થયું ત્યારથી ભાન છે. પણ આ તો ચારિત્રવંત કહે છે. આ ચારિત્રની વ્યાખ્યા છે ને? નિર્જરાની ગાથા છે ને આ? 'સમયસાર'ની નિર્જરાની ગાથા છે. 'હું તો જ્ઞાતા જ છું તેથી (પરદ્રવ્ય) પરિગ્રહ મારો નથી.' એ વિકલ્પમાત્ર દયા, દાન, વ્રતનો રાગ એ મારી વસ્તુ નથી. એ મારી હોય તો હું અચેતન થઈ જાવ. આહાહા...! શરીર, બરીર તો ક્યાંય રહી ગયું. આ તો માટી-ધૂળ છે. અજીવપણે રહેલી આ તો માટી-ધૂળ છે, પુદ્ગલ છે. એ મારા એમ માને તો તો જડ છો, કહે છે. પણ રાગના ભાગને પણ મારો માનું તો, હું અજીવ થઈ જાઉં, જીવપણું ન રહ્યું.

'હું તો જ્ઞાતા જ છું...' જાણનાર-દેખનાર મારી ચીજ છે. મારામાં એ રાગાદિ કોઈ ચીજ છે નહિ. એમ આત્માને અંદરમાં અનુભવવો જોઈએ. સ્થિરતા કરવી જોઈએ. એનું નામ મુક્તિનો માર્ગ છે. બીજો કોઈ માર્ગ છે નહિ. (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)